

BACHARELATO

LINGUA E LITERATURA

PROPOSTA DIDÁCTICA

Ana Iglesias Álvarez
Xosé Manuel Moo Pedrosa
Xosé Ramón Pena Sánchez
Anaír Rodríguez Rodríguez
Manuel Rosales Cereijo

Lingua e Literatura 1º Bacharelato. Proposta didáctica

© Ana Iglesias Álvarez, Xosé Manuel Moo Pedrosa, Xosé Ramón Pena Sánchez,
Anafr Rodríguez Rodríguez, Manuel Rosales Cereijo, 2008

© Edicións Xerais de Galicia, S. A., 2008

Dr. Marañón, 12 - 36211 VIGO

xerais@xerais.es

ISBN: 978-84-9782-825-3

Reservados todos os dereitos. O contido desta obra está protexido pola Lei, que prohibe a reprodución, plaxio, distribución ou comunicación pública, en todo ou en parte, dunha obra literaria, artística ou científica, ou a súa transformación, interpretación ou execución artística fixada en calquera tipo de soporte ou comunicada a través de calquera medio, sen a preceptiva autorización.

ÍNDICE

1. Introducción.....	5
2. Obxectivos didácticos.....	9
3. Contidos	11
4. Contidos por unidades	13
5. Criterios de avaliación	55

1. INTRODUCCIÓN

A área de Lingua e Literatura galegas ten como obxectivo fundamental na etapa do ensino postobligatorio o enriquecemento da capacidade comunicativa do alumnado, competencia que xa se vén traballando dende a ESO. Neste sentido non se produce un salto cualitativo considerable entre ambas as dúas etapas por canto que o obxectivo fundamental vén a ser o mesmo: a adquisición e mellora da competencia comunicativa, entendida esta como unha competencia ampla que abranque saberes lingüísticos, sociolingüísticos e discursivos e que lle debe reportar ao alumnado a capacidade para usar a lingua (tanto a nivel produtivo, coma receptivo e interaccional) nas diversas esferas da actividade social e individual.

A diferenza deste currículo con respecto ao da etapa anterior radica fundamentalmente na maior sistematización de coñecementos lingüísticos e literarios e na abordaxe de situacións comunicativas e textos (nomeadamente dos ámbitos científico, académico e dos medios de comunicación) cada vez máis complexos e acordes coa idade e a madureza intelectual do noso alumnado, que han de entender esta etapa coma unha continuación dos seus estudos obrigatorios que os axudará a prepararse para retos futuros, estean estes no mundo laboral ou no mundo académico.

Daquela existe unha filosofía pedagóxica e didáctica común aos dous currículos, se ben é evidente que no de Bacharelato debe haber unha progresión de contidos con respecto ao da ESO, co fin de non convertelo en algo meramente repetitivo. O criterio que se segue, polo tanto, na confección deste currículo é o de atender aqueles aspectos que na etapa de ensino obrigatorio puideran ter un menor tratamento e, ao tempo, afondar noutros contidos que (por idade e madureza intelectual dos alumnos/as) se visen dun xeito máis superficial daquela.

É de considerar ademais que, dentro do marco da actual lexislación lingüística, o nivel de coñecementos de Lingua e literatura galegas que se adquire ao rematar o Bacharelato é validable polo certificado de Lingua galega CELGA 4, que se corresponde co nivel C1 que fixa o Marco europeo común de referencia. Este nivel descríbese dun xeito xeral coma o correspondente ao dunha persoa que será capaz de: comprender unha ampla variedade de textos orais e escritos extensos e cun alto nivel de dificultade, expresarse de forma fluída e espontánea en distintos contextos comunicativos, producir textos ben estruturados sobre temas de certa complexidade e para distintos fins e mostrar un uso correcto da norma ortográfica e morfosintáctica.

Por todo o que se acaba de argumentar optouse por unha división en tres bloques de contidos: «Lingua e texto», «A literatura» e «A situación sociolingüística». Esta división atende, por un lado, ao criterio de ter en conta tanto o carácter sistemático da lingua coma a rendibilidade comunicativa que os seus usuarios e usuarias deben extraer dela, e por outro á consecución dunha formación literaria e dunha reflexión sobre a situación das linguas no mundo, sobre todo na Europa occidental. Preténdese, xa que logo, a adquisición dunha bagaxe tanto instrumental coma sociocultural

que lle permita ao alumnado participar en todas as funcións sociais da lingua galega, incluída a internacional, en tanto que nos permite a integración na lusofonía.

O bloque «**Lingua e texto**» está pensado para o tratamento de todos aqueles aspectos relacionados co uso lingüístico en contextos diversificados. Recóllense aquí polo tanto todos aqueles contidos de análise de texto, tipoloxía textual, variedades da lingua e funcionalidade lingüística necesarios para reverter nunha mellor comprensión e produción de textos orais e escritos, así coma nun aumento da capacidade e calidade da interacción.

Neste bloque de «Lingua e texto» aténdese igualmente á lingua na súa dimensión de código ou sistema. No currículo da ESO esta dimensión lingüística está menos presente por canto que aparece subordinada ao obxectivo fundamental da composición e interpretación de textos de distinto tipo. Considérase polo tanto que o bacharelato é a etapa adecuada para abordar esta dimensión máis formal da lingua. Así pois, nesta parte faise unha descrición do sistema lingüístico do galego que abrangue a fonoloxía, a morfoloxía, a sintaxe e a semántica. Este bloque está encamiñado a cumprir unha dobre finalidade: por un lado, unha adecuada formación metalingüística que posibilite ao alumnado un manexo terminolóxico e conceptual rigoroso e preciso; por outro, a reflexión sobre os mecanismos lingüísticos que lle permita mellorar as súas actividades comunicativas. Por esta razón, propónse un achegamento á gramática dende o texto, tal e como se insistía xa no currículo da ESO.

Por conseguinte, considérase que este bloque de contidos posúe un peso específico moi importante dentro da materia, dado que a lingua é, ademais do obxecto de estudo da materia Lingua e Literatura galegas, soporte do coñecemento de todas as outras materias; daquela é conveniente transferirles ás demais materias curriculares habilidades e coñecementos adquiridos nas disciplinas lingüísticas. Entón, un adecuado adestramento nas técnicas referentes á análise do texto debería estar encamiñado á mellora tanto na comprensión (e, polo tanto, asimilación do contido) de calquera tipo de texto, coma á mellora na produción dos seus propios textos de ámbito académico.

O bloque «**A literatura**» está pensado para o tratamento desta en dúas dimensións: unha máis centrada no coñecemento da historia da literatura galega, e outra que xira ao redor do coñecemento, análise e valoración de obras significativas. Así pois, atenderase non só a que o noso alumnado teña un coñecemento das principais etapas, autores, xéneros e obras da nosa historia da literatura, senón tamén a mellorar o seu coñecemento dos textos literarios a través da lectura e comentario. Non se debe perder de vista polo tanto a concepción do texto literario coma un modelo de texto formalizado cunhas características moi definidas que contribúe, ademais, polo seu estatus especial, non só á reflexión sobre o uso estético da lingua no seu aspecto creativo, senón á creación dun imaxinario colectivo que nos define como pobo.

Por último, o bloque «**A situación sociolingüística**» está pensado para que o alumnado se achegue, co rigor desexable neste nivel educativo, á nosa situación sociolingüística, coa finalidade de ser quen de interpretala con perspectiva histórica e suficientes criterios valorativos. Cremos que o coñecemento da situación actual da lingua galega, as súas causas e as súas consecuencias, debe levar nesta etapa á reflexión crítica dos alumnos sobre a súa responsabilidade como axentes sociais que son. Esta problemática debe, ademais, abordarse coa perspectiva que pode dar non só o coñecemento histórico, senón tamén a comparación coa situación lingüística no contorno da Europa occidental, marco no que se inscribe a sociedade galega actual.

En canto a cuestións metodolóxicas, recordemos que a sociedade actual, na que se insire o noso alumnado, require dos seus cidadáns a capacidade de enfrontarse a unha gran cantidade de información. Por este motivo o adestramento no seu tratamento é un dos obxectivos do sistema educativo. Este reto concrétese na necesidade de integrar o manexo de diversos soportes e fontes, uti-

lizando tanto medios audiovisuais coma informáticos, enfrontando ao alumnado coa tarefa de busca, selección, análise e interpretación da información, así como o desenvolvemento da capacidade crítica con respecto a esta. A biblioteca do centro móstrase así como un recurso cun alto valor dentro da comunidade educativa que deberemos ter en conta á hora de programar as nosas actividades docentes.

O feito de que no currículo do alumnado desta etapa figuren varias linguas, obríganos aos equipos docentes a reflexionar sobre o tratamento integrado das mesmas, tendo en conta que hai coñecementos lingüísticos que son perfectamente transferibles dunha a outra materia. Será fundamental a coordinación cos outros departamentos de linguas, especialmente co de lingua española e coa área de portugués, axustando terminoloxías e compartindo metodoloxías e contidos que sexan comúns, para así poder optimizar a xestión do tempo e recursos. Neste sentido, o Proxecto Lingüístico de Centro móstrase como un instrumento eficaz á hora de deseñar e recoller este tipo de actuacións.

Débase ter en conta igualmente a necesidade de traballar coas catro destrezas básicas dun xeito integrado, se ben é aconsellable nesta etapa darlle prioridade a aquelas que se detecten como as máis deficitarias para o noso alumnado dependendo do contexto sociolingüístico no que se enmarque o centro de ensino.

2. OBXECTIVOS DIDÁCTICOS

Os obxectivos fundamentais da ensinanza da materia de Lingua e Literatura galega son o desenvolvemento das seguintes actividades e competencias comunicativas:

1. Comprender o contido global e particular así como a intención e propósito dos discursos orais, escritos e audiovisuais procedentes de diversos contextos comunicativos da vida social e cultural, nomeadamente, dos ámbitos público, educativo, profesional e dos medios de comunicación.
2. Expresar por escrito e oralmente o contido dunha mensaxe axustando o discurso a diferentes situacións comunicativas (especialmente ás do ámbito académico) e mantendo a coherencia, a corrección gramatical, a adecuada presentación e a utilización dos principais elementos cohesivos.
3. Desenvolver as principais técnicas de comunicación e aprendizaxe relativas á comprensión e á produción que se empregan durante a interacción oral, para lograr os fins pretendidos e atendendo aos distintos contextos.
4. Identificar os diversos tipos de textos orais, escritos e audiovisuais e reflexionar sobre a súa estrutura así como recoñecer o seu tema e a organización da información.
5. Interpretar e valorar criticamente a información e as mensaxes que emanan dos distintos discursos e utilizar con autonomía e espírito crítico as novas tecnoloxías da información e da comunicación.
6. Adquirir un nivel de competencia lingüística, sociolingüística e pragmática que permita comprender, analizar e valorar textos alleos.
7. Planificar, realizar e corrixir as propias producións de xeito que a/o usuaria/o da lingua sexa un axente social no seu ámbito, contribuíndo a consolidar as distintas funcións sociais da lingua (de identidade, familiar, laboral, local, institucional, cultural e internacional).
8. Coñecer a realidade multilingüe do mundo, de Europa e do Estado español valorando positivamente a riqueza que representa e fomentar o desenvolvemento da competencia pluricultural e, en especial, o da plurilingüe.
9. Coñecer, analizar e reflexionar sobre a situación social da nosa lingua e sobre os factores e procesos que ao longo da súa historia a levaron á situación actual.

10. Analizar os diferentes usos sociais da lingua, valorar as súas variedades, superar estereotipos e prexuízos que atranquen o seu uso e formar axentes sociais para quen o plurilingüismo individual dentro dunha sociedade multilingüe sexa un valor.
11. Recoñecer e analizar as distintas unidades da lingua e o seu funcionamento a partir dos distintos tipos de textos que se producen en contextos diferentes e cun achegamento analítico que observe a lingua partindo da globalidade para chegar ás partes mínimas.
12. Enxergar o carácter sistemático do código a partir da reflexión e da análise indutiva e valorar a adquisición duns coñecementos lingüísticos e gramaticais pola súa rendibilidade e mellora da capacidade comunicativa.
13. Apreciar e valorar a corrección e precisión formal como unha condición para que a comunicación funcione de maneira óptima.
14. Adquirir un corpus léxico importante, adecuado á intención e á situación comunicativa, almacenable a longo prazo, de fácil acceso e formalmente correcto.
15. Coñecer as características das principais etapas da literatura galega así como as correntes, xéneros, autores e obras máis representativos utilizando fontes bibliográficas axeitadas para o seu estudo.
16. Ler, comprender, analizar e xulgar con criterio obras e fragmentos representativos das diferentes épocas da literatura Galega en tanto que expresión de determinadas circunstancias socio-históricas.
17. Concienciarse de que unha lectura crítica e de calidade mellora a competencia comunicativa, xa que posibilita a formación, a información e o pracer.

3. CONTIDOS

Lingua e texto

- Reflexión e comprensión dos principais conceptos de lingüística xeral que teñen que ver coa comunicación e a linguaxe: comunicación, linguaxe, lingua, unidades lingüísticas, signo lingüístico, funcionalidade lingüística e disciplinas lingüísticas.
- Reflexión sobre o concepto de rexistro lingüístico, os seus tipos e as súas manifestacións lingüísticas. Aplicación ás producións propias dos coñecementos adquiridos. Análise do rexistro en producións alleas.
- Recoñecemento da presentación e corrección ortográfica como dúas propiedades textuais que se deben aplicar ás producións propias. Repaso de casos de ortografía dubidosa.
- Texto descritivo: intención comunicativa, estrutura formal e de contido e características lingüísticas. Substantivo e adxectivo: xénero e número, o grao do adxectivo, as conxuncións comparativas.
- Texto expositivo: intención comunicativa, estrutura formal e de contido e características lingüísticas. Outras palabras adnominais (artigo, demostrativo, posesivo, cuantificadores e identificadores). Caracterización e tipoloxía.
- Texto narrativo: intención comunicativa, estrutura formal e de contido e características lingüísticas. O verbo: a conxugación verbal regular e irregular. As perífrases verbais. O infinitivo conxugado. Descrición e usos.
- Texto argumentativo: intención comunicativa, estrutura formal e de contido e características lingüísticas. Os conectores: preposicións e conxuncións. Caracterización e tipoloxía. As locucións prepositivas. O adverbio: caracterización e tipoloxía. As locucións adverbiais.
- Texto dialogado: intención comunicativa, estrutura formal e de contido; características lingüísticas. Os pronomes: caracterización e tipos. Funcións e usos.

A sociolingüística

- A formación da lingua galega: Substrato e superstrato. O estrato latino: principais evolucións fonéticas do latín ao galego. Cultismos, semicultismos e palabras patrimoniais. Familias léxicas irregulares.

Lingua e Literatura 1º Bacharelato

- A lingua galega na Idade Media: características lingüísticas fundamentais. Contexto histórico e situación sociolingüística.
- A lingua galega nos Séculos Escuros: características lingüísticas fundamentais. Contexto histórico e situación sociolingüística.
- A lingua galega no Rexurdimento: características lingüísticas fundamentais. Contexto histórico e situación sociolingüística.
- A diversidade lingüística no mundo e en Europa: unidade e diversidade lingüística. Multilingüismo e plurilingüismo.
- A diversidade lingüística na Península Ibérica: linguas faladas na Península Ibérica. Territorios, usos e situación legal. O caso galego.

A literatura

- A literatura e o texto literario. Xéneros e recursos formais. Introducción á cronoloxía xeral da historia da literatura galega.
- A literatura medieval: A lírica profana (cantiga de amor, de amigo e de escarnio) e a lírica relixiosa (as cantigas de Santa María). Caracterización, lectura e comentario. A prosa medieval.
- A literatura nos Séculos Escuros e na Ilustración: literatura popular e culta. Caracterización, lectura e comentario.
- A literatura no século XIX: o Prerrexurdimento. O Rexurdimento. Rosalía de Castro, Curros Enríquez e Eduardo Pondal. Outros autores coetáneos.

4. CONTIDOS POR UNIDADES

Neste apartado expóñense, por unidades, os obxectivos didácticos, os contidos e os criterios de avaliación da proposta didáctica de Lingua e Literatura 1º de Bacharelato de Edicións Xerais de Galicia.

Unidade 1

1. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	1. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Identificar os diversos tipos de textos, así como recoñecer o tema e reflexionar sobre a súa estrutura e sobre a organización da información: texto narrativo.• Interpretar e valorar criticamente a información e as mensaxes que emanan dos distintos discursos.• Identificar os principais recursos estilísticos empregados nos textos narrativos: o símil, a personificación, a metáfora.• Recoñecer os procedementos de cohesión máis habituais dos textos narrativos: a substitución.• Recoñecer e analizar as unidades da lingua e o seu funcionamento a partir dos distintos tipos de textos de contextos diferentes e cun achegamento analítico que observe a lingua partindo da globalidade ata as partes mínimas: <i>te e che</i>, conxuncións comparativas, uso de <i>b e v</i>, colocación do pronome átono.• Coñecer as distintas disciplinas en que se estrutura a lingüística e valoralas como necesarias para comprender a linguaxe e as linguas que nos serven para comunicarnos.• Coñecer o concepto de linguaxe e de signo lingüístico.• Reflexionar sobre a realidade multilingüe do mundo e entender as distintas percepcións da realidade a partir de linguas distintas.• Coñecer os distintos elementos do proceso comunicativo, así como as distintas funcións da linguaxe.• Adquirir un corpus léxico importante, adecuado á intención e á situación comunicativa: significado de <i>último e derradeiro</i>.• Identificar as relacións de significado que se producen entre as palabras e valoralas pola súa rendibilidade e mellora da capacidade comunicativa.	<ul style="list-style-type: none">• Texto narrativo («Illegal», relato pertencente a <i>Cartas de amor</i>, de Fran Alonso): intención comunicativa, estrutura formal e características lingüísticas.• Principais elementos dun texto narrativo: narrador, personaxes, lugar, tempo e argumento.• Narración literaria e non literaria.• As figuras retóricas: o símil, a personificación e a metáfora.• Procedementos de cohesión textual: a substitución (pronomes, adverbios, sinónimos, hiperónimos...).• Teísmo e cheísmo.• As conxuncións comparativas.• Repaso de casos de ortografía dubidosa: emprego de <i>b e v</i>.• A correcta colocación do pronome átono.• O infinitivo conxugado.• Precisión léxica: diferenza entre <i>último e derradeiro</i>.• A comunicación entre os seres vivos.• A diferenza entre «transmisión de información» e «comunicación».• As acepcións do concepto de linguaxe.• A lingua como sistema de signos empregado polo ser humano para comunicarse.• Signos, síntomas e símbolos.• Signo lingüístico: significante e significado.• A dobre articulación da linguaxe.• As linguas naturais e os códigos ou sistemas substitutivos.• A percepción do mundo a través das linguas. A diversidade lingüística.• Distribución xeográfica da familia indoeuropea das linguas.

<ul style="list-style-type: none">• Os elementos do proceso comunicativo: emisor, mensaxe, receptor, código, referente ou contexto e canle.• As funcións da linguaxe.• As disciplinas lingüísticas: fonética, fonoloxía, gramática, semántica, pragmática, sociolingüística, psicolingüística...• A diferenza entre significado denotativo e significado connotativo.• As relacións semánticas: sinonimia, poliseimia, homonimia, antonimia.• Termos homógrafos e termos homónimos.• O campo semántico.• Relacións de xerarquía semántica: hiponimia, hiperonimia e cohiponimia.	<p style="text-align: center;">1. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN</p> <ul style="list-style-type: none">• Le e interpreta textos narrativos tendo en conta a situación en que se desenvolven, captando o sentido global e a intención do discurso.• Elabora textos críticos de opinión sobre temas de actualidade, tendo en conta a adecuación e a intención comunicativa, así como a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.• Participa en interaccións orais de acordo coas normas establecidas e realiza producións orais planificadas usando recursos bibliográficos e das tecnoloxías da información e da comunicación.• Coñece os conceptos teóricos, as normas de uso e os procedementos lingüísticos propios da gramática galega: uso de <i>te</i> e <i>che</i>, comxuncións comparativas, uso de <i>b</i> e <i>v</i>, colocación do pronome átono, uso do infinitivo conxugado, as disciplinas lingüísticas.• Coñece e utiliza os conceptos de comunicación e linguaxe, así como os elementos que forman parte do proceso comunicativo e as funcións da linguaxe.• Compón producións escritas planificadas sobre temas de actualidade ou curriculares, adecuados á situación e á intención comunicativa desexada, con coherencia, cohesión e corrección ortográfica, amais dunha coidada presentación.• Recoñece os distintos tipos de relacións semánticas que se establecen entre as palabras.
---	---

Unidade 2

2. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	2. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Identificar os diversos tipos de textos, así como recoñecer o tema e reflexionar sobre a súa estrutura e sobre a organización da información: texto descritivo.• Interpretar e valorar criticamente a información e as mensaxes que emanan dos distintos discursos.• Identificar os principais recursos estilísticos empregados nos textos descritivos: metáfora.• Recoñecer os procedementos de cohesión dos textos descritivos: recorrencia, sinonimia, antonimia, hiponimia e hiperonimia.• Expresar e comprender o contido dunha mensaxe, axustando o discurso a diferentes situacións comunicativas e mantendo a coherencia e cohesión, así como a corrección gramatical e a adecuada presentación.• Recoñecer e analizar as distintas unidades da lingua e o seu funcionamento a partir dos distintos tipos de textos que se producen en contextos diferentes e cun achegamento analítico que observe a lingua partindo da globalidade para chegar ás partes mínimas: acentuación gráfica, as preposicións, o xénero dos substantivos.• Coñecer o concepto de gramática, así como os distintos niveis que abrangue e os diferentes tipos de gramática.• Coñecer, analizar e reflexionar sobre a situación social da nosa lingua e sobre os factores e procesos que ao longo da súa historia levaron á situación actual: historia do galego dende as orixes ata o século XVIII.• Identificar os prefixos e sufixos das palabras e valoralos pola súa rendibilidade e mellora da capacidade comunicativa.	<ul style="list-style-type: none">• Texto descritivo («A figura da ponte», fragmento da novela <i>Herba moura</i>, de Teresa Moure): intención comunicativa, estrutura formal e características lingüísticas.• Principais procedementos de cohesión textual empregados nos textos descritivos: recorrencia, sinonimia, antonimia, hiponimia, hiperonimia.• Diferenza entre descrición obxectiva e descrición subxectiva.• Acentuación ortográfica.• Repaso de casos de ortografía dubidosa: o til diacrítico.• As preposicións.• O xénero dos substantivos invariables.• Grupos <i>pl, cl, bl, fl</i> e <i>pr, cr, br, fr</i>.• A formación da lingua galega: contexto histórico e situación sociolingüística. O substrato prerromano.• A formación da lingua galega: contexto histórico e situación sociolingüística. O estrato latino: a romanización.• A formación da lingua galega: contexto histórico e situación sociolingüística. Os supestratos xermánico e árabe.• A lingua galega na Idade Media: contexto histórico e situación sociolingüística.• O período medieval de decadencia da lingua: séculos XIV e XV. A substitución lingüística do galego polo castelán.• A lingua galega nos Séculos Escuros: contexto histórico e situación sociolingüística. Situación de bilingüismo social.• O concepto de gramática.• Os diferentes tipos de gramática: xeral, comparada, histórica, normativa, descritiva, tradicional, estrutural, xenerativa.

<ul style="list-style-type: none">• A morfoloxía e a sintaxe. As categorías gramaticais.• As gramáticas galegas.• Os prefixos: prefixos de orixe latina e prefixos de orixe grega.• Os sufixos: sufixos alterativos (diminutivos, aumentativos e despectivos) e sufixos derivativos.	<p style="text-align: center;">2. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN</p> <ul style="list-style-type: none">• Le e interpreta textos descritivos, tendo en conta a situación en que se desenvolven, captando o sentido global e a intención do discurso.• Elabora un texto crítico sobre temas de actualidade, adecuado á situación e á intención comunicativa desexada, con coherencia, cohesión e corrección ortográfica, amais dunha coidada presentación.• Coñece as principais características lingüísticas da descrición.• Coñece os conceptos teóricos, as normas de uso e os procedementos lingüísticos propios da gramática galega: acentuación, preposicións, xénero.• Coñece as causas históricas da situación actual dos usos lingüísticos en Galicia e valóraa con espírito crítico e reflexivo, manexando de xeito preciso a terminoloxía sociolingüística: historia externa da lingua, das orixes ao século XVIII.• Consulta Internet e medios audiovisuais para ampliar información sobre a historia da lingua.• Coñece o concepto de gramática e os diferentes tipos de gramática que existen.• Coñece as principais gramáticas galegas que se elaboraron a través da historia.• Recoñece os principais prefixos e sufixos do galego.
---	--

Unidade 3

3. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	3. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Identificar os diversos tipos de textos, así como recoñecer o tema e reflexionar sobre a súa estrutura e sobre a organización da información: texto dialogado.• Interpretar e valorar criticamente a información e as mensaxes que emanan dos distintos discursos.• Recoñecer os marcadores textuais máis habituais dos textos argumentativos: iniciativos, expresión e punto de vista, manifestación de certeza, confirmación, exemplificación, contraargumentativos, manifestación de acordo.• Expresar o contido dunha mensaxe, axustando o discurso a diferentes situacións comunicativas e mantendo a coherencia e a cohesión, así como a corrección gramatical e a adecuada presentación.• Apreciar e valorar a corrección e precisión formal como unha condición para que a comunicación funcione de maneira óptima: a colocación do pronome átono, verbos con alternancia vocálica, o xénero, o timbre das vogais tónicas.• Coñecer as características da lingua durante os distintos períodos da historia: substrato prerromano, superestrato xermánico e árabe, evolución a partir do latín vulgar, galego medieval, galego nos Séculos Escuros.• Enxergar o carácter sistemático do código a partir da reflexión e da análise indutiva: o substantivo.• Valorar a adquisición duns coñecementos lingüísticos e gramaticais pola súa rendibilidade e mellora da capacidade comunicativa: o xénero e o número do substantivo.• Identificar as palabras patrimoniais, os semi-cultismos e os cultismos, así como os pares léxicos e as familias léxicas irregulares.	<ul style="list-style-type: none">• Texto dialogado (fragmento da obra dramática <i>Limpeza de sangue</i>, de Rubén Ruibal): intención comunicativa, estrutura formal e características lingüísticas.• A coherencia e a adecuación textual.• Principais marcadores textuais empregados nos textos argumentativos.• A correcta colocación do pronome átono con respecto ao verbo que acompaña.• Verbos con alternancia vocálica.• O xénero dos substantivos invariables.• O timbre das vogais medias.• As terminacións <i>-za / -cia</i>.• Precisión léxica: sinónimos do verbo <i>dicir</i>.• Palabras patrimoniais e palabras cultas.• A formación da lingua galega: influencia das linguas de substrato no léxico galego.• A formación da lingua galega: influencia das linguas de superestrato no léxico galego.• A formación da lingua galega: influencia do substrato celta na fonética do galego.• A formación da lingua galega: evolucións fonéticas do latín vulgar ao galego.• A lingua galega na Idade Media: características lingüísticas fundamentais (nivel fonolóxico, nivel morfosintáctico e nivel léxico).• A lingua galega nos Séculos Escuros: características lingüísticas fundamentais (nivel fonético, morfosintáctico e léxico).• O substantivo: definición canto á semántica, a morfoloxía e a sintaxe.• Clasificación semántica do substantivo.• Componentes morfolóxicos do substantivo (lexema ou raíz, morfemas flexivos, morfemas derivativos e morfemas alterativos).• Funcións sintácticas que desempeña o substantivo.

<ul style="list-style-type: none">• O xénero do substantivo: substantivos variables e invariables.• Regras de formación do feminino.• O número do substantivo.• Regras de formación do plural.• Voces patrimoniais, semicultismos e cultismos.• Os pares léxicos: familias léxicas irregulares.• Cultismos procedentes do latín.• Cultismos de orixe grega.	<h3>3. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN</h3> <ul style="list-style-type: none">• Le e interpreta textos dialogados tendo en conta a situación en que se desenvolven, captando o sentido global e a intención do discurso.• Extrae o tema e os argumentos do texto.• Recoñece os marcadores máis habituais dos textos en que se produce un debate.• Interpreta diferentes tipos de discursos orais, escritos e audiovisuais e a situación na que se desenvolven, captando o sentido global e a intención do discurso, a mensaxe e as súas ideas principais e secundarias.• Coñece os conceptos, as normas de uso e os procedementos lingüísticos da gramática galega: colocación do pronome átono, verbos con alternancia vocálica, o xénero.• Compón producións escritas planificadas sobre temas de actualidade ou curriculares, adecuados á situación e á intención comunicativa desexada, con coherencia, cohesión e corrección ortográfica, amais dunha coitada presentación.• Coñece as causas históricas da situación actual dos usos lingüísticos en Galicia e valóraa con espírito crítico e reflexivo, manexando de xeito preciso a terminoloxía sociolingüística: historia interna da lingua, das orixes ao século XVIII.• Le textos en galego e en portugués para recoñecer a diferenza entre as dúas linguas.• Recoñece os elementos que influíron na formación da lingua galega mediante a elaboración de esquemas.• Coñece os conceptos, as normas de uso e os procedementos lingüísticos propios da gramática galega: o substantivo, definición, formas e funcións; o xénero e o número.• Recoñece as diferenzas entre palabras patrimoniais, semicultismos e cultismos.
--	---

Unidade 4

4. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	4. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Identificar os diversos tipos de textos, así como recoñecer o tema e reflexionar sobre a súa estrutura e sobre a organización da información: texto expositivo.• Interpretar e valorar criticamente a información e as mensaxes que emanan dos distintos discursos e utilizar con autonomía e espírito crítico as novas tecnoloxías da información e da comunicación.• Expresar o contido dunha mensaxe, axustando o discurso a diferentes situacións comunicativas e mantendo a coherencia e cohesión, así como a corrección gramatical e a adecuada presentación.• Recoñecer os marcadores textuais máis habituais dos textos expositivos: adición, contraste, orde, causa-consecuencia, exemplificación, conclusión.• Apreciar e valorar a corrección e precisión formal como unha condición para que a comunicación funcione de maneira óptima: sufixos, o xénero, acentuación.• Coñecer, analizar e reflexionar sobre a situación social da nosa lingua e sobre os factores e procesos que ao longo da súa historia levaron á situación actual: historia do galego dende o século XIX á actualidade.• Enxergar o carácter sistemático do código a partir da reflexión e da análise inductiva: o adxectivo (grao positivo, grao comparativo e grao superlativo).• Valorar a adquisición duns coñecementos lingüísticos e gramaticais pola súa rendibilidade e mellora da capacidade comunicativa: uso das conxuncións comparativas.• Adquirir un corpus léxico importante, adecuado á intención e á situación comunicativa: significado literal e significado figurado.• Identificar as familias léxicas irregulares.	<ul style="list-style-type: none">• Texto expositivo («O invento máis importante», texto de Xurxo Mariño, publicado en culturagalega.org, na sección «Os dados do reloxeiro»): intención comunicativa, estrutura formal e características lingüísticas.• Principais partes dos textos expositivos: inicio, corpo e conclusión.• Principais conectores dos textos expositivos (adición, contraste, orde, causa-consecuencia, exemplificación, conclusión).• Sufixos alterativos e sufixos derivativos.• O xénero: formación do feminino.• Repaso de casos de ortografía dubidosa: acentuación ortográfica.• Precisión léxica.• A lingua galega no Rexurdimento: contexto histórico e situación sociolingüística.• A aparición dos textos escritos en galego no século XIX.• A lingua no século XIX: Provincialismo e Rexionalismo.• Os primeiros textos literarios aparecidos no Rexurdimento.• A lingua galega no primeiro terzo do século XX: a Real Academia Galega, as Irmandades da Fala e o Seminario de Estudos Galegos.• A lingua galega tras a Guerra Civil: a contribución da Editorial Galaxia. As publicacións periódicas. O Estatuto de autonomía de Galicia, a Lei de normalización lingüística e o Plan Xeral de Normalización da Lingua Galega.• O adxectivo: definición.• Os graos do adxectivo: positivo, comparativo e superativo.• As conxuncións comparativas.

<ul style="list-style-type: none">• Superlativo absoluto (sintético e analítico) e superlativo relativo.• As familias léxicas irregulares.	<p style="text-align: center;">4. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN</p> <ul style="list-style-type: none">• Le e interpreta textos expositivos tendo en conta a situación en que se desenvolven, captando o sentido global e a intención do discurso.• Extrae a idea principal e as secundarias dun texto expositivo e elabora un mapa conceptual onde se recolle o seu contido.• Recoñece as distintas partes dun texto expositivo.• Compón textos informativos, documentándose en enciclopedias e en Internet, sobre temas de actualidade, tendo en conta a adecuación, e a intención comunicativa, así como a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.• Coñece os conceptos teóricos, as normas de uso e os procedementos lingüísticos propios da gramática galega: sufixos alterativos e derivativos, o feminino das palabras rematadas en <i>-an</i> e <i>-ano</i>, acentuación; o adxectivo, as conxuncións comparativas.• Coñece as causas históricas da situación actual dos usos lingüísticos en Galicia e valóraa con espírito crítico e reflexivo, manexando de xeito preciso a terminoloxía sociolingüística: historia externa da lingua, do século XIX á actualidade.• Consulta Internet e medios audiovisuais para ampliar información sobre a historia da lingua.• Utiliza sistematicamente os coñecementos lingüísticos para comprender e analizar textos alleos de distintos ámbitos sociais e para producir, compoñer e revisar textos propios e de temáticas diversas.• Recoñece as familias léxicas irregulares para conseguir un léxico apropiado e ricaz que incrementa o seu vocabulario receptivo e produtivo.
---	---

Unidade 5

5. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	5. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Identificar os diversos tipos de textos, así como recoñecer o tema e reflexionar sobre a súa estrutura e sobre a organización da información: texto argumentativo.• Interpretar e valorar criticamente a información e as mensaxes que emanan dos distintos discursos.• Expresar o contido dunha mensaxe, axustando o discurso a diferentes situacións comunicativas e mantendo a coherencia e cohesión, así como a corrección gramatical e a adecuada presentación.• Recoñecer os procedementos de cohesión máis habituais dos textos expositivos: recorrencia, substitución léxica, substitución gramatical, elipse.• Apreciar e valorar a corrección e precisión formal como unha condición para que a comunicación funcione de maneira óptima: valor da forma <i>se</i>, a sílaba, verbos con alternancia vocálica.• Coñecer as características da lingua durante distintos períodos da historia: o Rexurdimento, o primeiro terzo do século XX, dende a Guerra Civil á actualidade.• Enxergar o carácter sistemático do código a partir da reflexión e da análise indutiva: o pronome persoal (formas tónicas e átonas).• Valorar a adquisición duns coñecementos lingüísticos e gramaticais pola súa rendibilidade e mellora da capacidade comunicativa: cheísmo e teísmo, colocación do pronome átono.• Adquirir un corpus léxico importante, adecuado á intención e á situación comunicativa: familia léxica de <i>persoa</i>, fraseoloxía.• Identificar as desviacións léxicas da norma: hipergaleguismos, vulgarismos, arcaísmos, lusismos, dialectalismos.	<ul style="list-style-type: none">• Texto argumentativo («Energías limpas, pero non a calquera prezo», texto de Mercè Fernández, en revista.consumer.es): intención comunicativa, estrutura formal e características lingüísticas.• Os elementos da argumentación: tese e argumentos.• Elementos de repetición de información: recorrencia, substitución léxica, substitución gramatical, elipse.• Os distintos valores da forma <i>se</i>.• As sílabas.• Verbos con alternancia vocálica.• Repaso de casos de ortografía dubidosa: uso correcto de <i>x</i> e <i>s</i>.• Familias léxicas.• Fraseoloxía.• A lingua galega no Rexurdimento: características lingüísticas fundamentais.• O galego popularizante do Rexurdimento: características léxicas e ortográficas.• O galego diferencialista do primeiro terzo do século XX: principais características léxicas e ortográficas.• A lingua galega a partir da Guerra Civil: o galego protoestándar e o galego estándar.• O pronome persoal: definición e formas.• O pronome persoal tónico: formas e funcións sintácticas que desempeña.• O pronome persoal átono: formas e funcións sintácticas que desempeña.• Cheísmo e teísmo.• O dativo de solidariedade.• Colocación do pronome átono con respecto ao verbo (anteposición ao verbo, colocación do pronome co infinitivo e co xerundio).

<ul style="list-style-type: none">• Léxico estándar e desviacións da norma.• Hipergaleguismos ou diferencialismos.• Vulgarismos.• Arcaísmos.• Lusismos.• Dialectalismos.	<p style="text-align: center;">5. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN</p> <ul style="list-style-type: none">• Le e interpreta textos argumentativos tendo en conta a situación en que se desenvolven, captando o sentido global e a intención do discurso.• Elabora o resumo de textos argumentativos.• Recoñece a tese e os argumentos, elementos básicos dos textos argumentativos.• Compón textos argumentativos sobre temas de actualidade, tendo en conta a adecuación e a intención comunicativa, así como a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.• Coñece os conceptos teóricos, as normas de uso e os procedementos lingüísticos propios da gramática galega: distintos valores da forma <i>se</i>, verbos con alternancia vocálica, uso de <i>s</i> e <i>x</i>; o pronome persoal, colocación do pronome átono.• Coñece as causas históricas da situación actual dos usos lingüísticos en Galicia e valóraa con espírito crítico e reflexivo, manexando de xeito preciso a terminoloxía sociolingüística: historia interna da lingua, do século XIX á actualidade.• Utiliza sistematicamente os coñecementos lingüísticos para comprender e analizar textos alleos de distintos ámbitos sociais e para producir, compoñer e revisar textos propios e de temáticas diversas.• Recoñece os hipergaleguismos, vulgarismos, arcaísmos, lusismos e dialectalismos para conseguir un léxico apropiado e ricaz que incrementa o seu vocabulario receptivo e produtivo.
---	---

Unidade 6

6. A) OXECTIVOS DIDÁCTICOS	6. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Identificar os diversos tipos de textos, así como recoñecer o tema e reflexionar sobre a súa estrutura e sobre a organización da información: ensaio.• Interpretar e valorar criticamente a información e as mensaxes que emanan dos distintos discursos.• Expresar o contido dunha mensaxe, axustando o discurso a diferentes situacións comunicativas e mantendo a coherencia e cohesión, así como a corrección gramatical e a adecuada presentación.• Recoñecer a maneira máis adecuada de organizar as ideas para redactar un texto: a progresión temática e o parágrafo.• Apreciar e valorar a corrección e precisión formal como unha condición para que a comunicación funcione de maneira óptima: plural das palabras rematadas en <i>-l</i>, uso correcto do <i>h</i>.• Recoñecer os distintos usos sociais da lingua, valorando as súas variedades e superando estereotipos e prexuízos que atranquen o seu uso: variedades lingüísticas, variación social, variación situacional (os rexistros lingüísticos).• Enxergar o carácter sistemático do código a partir da reflexión e da análise indutiva: artigo, determinantes e pronomes.• Adquirir un corpus léxico importante, adecuado á intención e á situación comunicativa: familia léxica de <i>estudo</i>, fraseoloxía.• Recoñecer o emprego de terminoloxía específica nos textos: a linguaxe científico-tecnolóxica.	<ul style="list-style-type: none">• Ensaio («As mulleres no Partido Galeguista», fragmento da obra <i>De provincia a nación. Historia do galeguismo político</i>, de Justo Beramendi).• A organización das ideas nun texto.• Os distintos tipos de progresión temática (de tema constante, de tema lineal, de tema derivado).• Os distintos tipos de parágrafo (comparación/contraste, enumeración, causa/efecto, desenvolvemento).• A formación do plural.• Análise sintáctica.• Familia léxica.• Repaso de casos de ortografía dubidosa: uso correcto de <i>h</i>.• Precisión léxica: busca do significado de palabras do texto.• Fraseoloxía.• As variedades lingüísticas: temporal, xeográfica, social, situacional.• A variación social ou diastrática: nivel alto, nivel medio, nivel baixo.• A variación social ou diastrática: as xergas.• Variación situacional ou diafásica: os rexistros lingüísticos.• Os diferentes rexistros lingüísticos: rexistro máis formal e rexistro máis coloquial.• Os determinantes e os pronomes: definición, semellanzas e diferenzas dende o punto de vista morfolóxico e dende o punto de vista sintáctico.• O artigo: artigo determinado e artigo indeterminado (definición e formas).• Os demostrativos: determinantes e pronomes (formas, contraccións e funcións).

<ul style="list-style-type: none">• As funcións especiais dos demostrativos.• Os posesivos: determinantes e pronomes (formas e funcións).• O uso correcto do artigo ante posesivo.• Usos e valores especiais dos posesivos.• Os relativos: determinantes e pronomes (formas e funcións).• Os interrogativos e exclamativos: determinantes e pronomes (formas e funcións).• Os indefinidos: determinantes e pronomes (formas e funcións).• Encontro dos indefinidos con preposicións.• Os numerais: determinantes e pronomes (formas e funcións).• Os numerais: cardinais, ordinais, multiplicativos, partitivos e distributivos.• A terminoloxía específica: os tecnolectos.• A linguaxe científico-tecnolóxica: principais características léxicas, morfosintácticas e textuais.	<h3>6. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN</h3> <ul style="list-style-type: none">• Le e interpreta textos ensaísticos tendo en conta a situación en que se desenvolven, captando o sentido global e a intención do discurso.• Extrae o tema principal do texto.• Recoñece os distintos tipos de progresión temática que se producen nos textos.• Recoñece os distintos tipos de parágrafos.• Coñece os conceptos teóricos, as normas de uso e os procedementos lingüísticos propios da gramática galega: plural das palabras rematadas en <i>-l</i>, análise sintáctica, uso de <i>h</i>, artigo, determinantes e pronomes.• Diferencia as variedades internas da lingua: variación social e variación situacional (os rexistros lingüísticos).• Participa en interaccións orais de acordo ás normas establecidas e realiza producións orais planificadas, relacionadas con contidos do currículo.• Recoñece a terminoloxía específica: a linguaxe científico-tecnolóxica para conseguir un léxico apropiado e ricaz que incrementa o seu vocabulario receptivo e produtivo.
--	---

Unidade 7

7. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	7. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Identificar os diversos tipos de textos, así como recoñecer o tema e reflexionar sobre a súa estrutura e sobre a organización da información: noticia (texto xornalístico).• Interpretar e valorar criticamente a información e as mensaxes que emanan dos distintos discursos.• Expresar por escrito e oralmente o contido dunha mensaxe, axustando o discurso a diferentes situacións comunicativas e mantendo a coherencia e cohesión, así como a corrección gramatical e a adecuada presentación.• Apreciar e valorar a corrección e precisión formal como unha condición para que a comunicación funcione de maneira óptima: voz activa e voz pasiva, uso de <i>lle</i> e <i>lles</i>, acentuación.• Coñecer a realidade multilingüe do mundo e de Europa, valorando positivamente a riqueza que representa e fomentar o desenvolvemento da competencia pluricultural e, en especial, o da plurilingüe.• Enxergar o carácter sistemático do código a partir da reflexión e da análise indutiva: os verbos regulares).• Valorar a adquisición duns coñecementos lingüísticos e gramaticais pola súa rendibilidade e mellora da capacidade comunicativa: os morfemas do verbo, o modo e o tempo, a voz pasiva.• Adquirir un corpus léxico importante, adecuado á intención e á situación comunicativa: siglas e acrónimos, antonimia.• Recoñecer o emprego de terminoloxía específica nos textos: a linguaxe xurídico-administrativa.	<ul style="list-style-type: none">• Noticia: texto xornalístico («Galegos contra a pobreza», en <i>Galicia Hoxe</i>, 22 de outubro de 2007).• Estrutura da noticia: partes que a conforman e características básicas.• Procedementos de cohesión textual empregados na noticia: repetición (recorrecias, familias léxicas) e substitución (pronomes, adverbios, elipses, sinónimos, hiperónimos).• Voz pasiva e voz activa: suxeito axente e suxeito paciente.• Emprego correcto de <i>lle</i> / <i>lles</i>.• Diferenzas de significado entre homógrafos.• Siglas e acrónimos.• Repaso de casos de ortografía dubidosa: acentuación de palabras con ditongo e hiato.• Antonimia.• A diversidade lingüística no mundo e en Europa.• As linguas francas como linguas de comunicación internacional.• O pidgin e o crioulo.• Linguas e dialectos: a diferenza entre lingua por distancia e lingua por elaboración.• As familias lingüísticas.• Estados monolingües e plurilingües: linguas minorizadas e linguas minoritarias en Europa.• Os verbos regulares: definición dende un punto de vista semántico, morfolóxico e sintáctico.• Tipos de verbos: copulativos, predicativos, transitivos, intransitivos, reflexivos, pronominais, recíprocos, impersonais.• Características morfolóxicas do verbo: o tema (raíz e vogal temática).

<ul style="list-style-type: none">• Características morfolóxicas do verbo: o morfema modo-temporal.• Características morfolóxicas do verbo: o morfema número-persoal.• O modo do verbo: indicativo, subxuntivo e imperativo.• O tempo: presente, pretérito, copretérito, antepretérito, futuro, pospretérito.• A voz pasiva.• A terminoloxía específica: a linguaxe xurídico-administrativa: principais características léxicas, morfosintácticas e textuais.	<p style="text-align: center;">7. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN</p> <ul style="list-style-type: none">• Le e interpreta noticias xornalísticas tendo en conta a situación en que se desenvolven, captando o sentido global e a intención do discurso.• Elabora unha síntese dos textos xornalísticos.• Participa en interaccións orais de acordo ás normas establecidas e realiza producións orais planificadas, relacionadas con contidos do currículo.• Recoñece a estrutura das noticias (partes e características básicas).• Coñece os conceptos teóricos, as normas de uso e os procedementos lingüísticos propios da gramática galega: voz activa e voz pasiva, uso de <i>lle</i> e <i>lles</i>, siglas e acrónimos; os verbos regulares, morfoloxía verbal, modo e tempo.• Recoñece a diversidade lingüística existente no mundo, así como as distintas familias lingüísticas.• Recoñece as linguas minoritarias e minorizadas de Europa.• Amplia información sobre os contidos consultando Internet.• Recoñece a terminoloxía específica: a linguaxe xurídico-administrativa para conseguir un léxico apropiado e ricaz que incrementa o seu vocabulario receptivo e produtivo.
--	---

Unidade 8

8. A) OXECTIVOS DIDÁCTICOS	8. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Identificar os diversos tipos de textos, así como recoñecer o tema e reflexionar sobre a súa estrutura e sobre a organización da información: reportaxe.• Interpretar e valorar criticamente a información e as mensaxes que emanan dos distintos discursos.• Expresar por escrito e oralmente o contido dunha mensaxe, axustando o discurso a diferentes situacións comunicativas e mantendo a coherencia e cohesión, así como a corrección gramatical e a adecuada presentación.• Coñecer as principais diferenzas entre a noticia e a reportaxe.• Apreciar e valorar a corrección e precisión formal como unha condición para que a comunicación funcione de maneira óptima: grupos <i>-cc-</i> e <i>-ct-</i>, definición de fonemas, categoría gramatical, adverbio.• Coñecer a realidade multilingüe do Estado español e de toda a Península Ibérica, valorando positivamente a riqueza que representa e fomentar o desenvolvemento da competencia pluricultural e, en especial, o da plurilingüe.• Enxergar o carácter sistemático do código a partir da reflexión e da análise indutiva: os verbos con alternancias vocálicas e os verbos irregulares.• Adquirir un corpus léxico importante, adecuado á intención e á situación comunicativa: precisión léxica.• Identificar os préstamos que se incorporaron ao galego.	<ul style="list-style-type: none">• Reportaxe: texto xornalístico («Vida nova na leira», en <i>Galicia Hoxe</i>, 17 de setembro de 2007).• Características da reportaxe: principais diferenzas entre noticia e reportaxe.• Os grupos cultos <i>-cc-</i> e <i>-ct-</i>.• Fonética.• Categoría gramatical.• O adverbio.• Precisión léxica.• A diversidade lingüística da Península Ibérica.• O castelán: orixe e territorios onde se emprega.• Linguas cooficiais do Estado español: galego, éuscaro, catalán, aranés.• Linguas non cooficiais do Estado español.• Catalán: territorios, usos e situación legal.• Éuscaro: territorios, usos e situación legal.• Astur-leonés: territorios, usos e situación legal.• Aragonés: territorios, usos e situación legal.• Aranés: territorios, usos e situación legal.• Verbos con alternancias vocálicas.• Verbos con alternancia de timbre (aberto / pechado).• Verbos con <i>u</i> no radical, que pode converterse en <i>o</i>.• Os verbos irregulares.• Irregularidades no lexema.• Os préstamos: aceptación da lingua doadora sen adaptar (estranxeirismo), termo da lingua doadora traducido á lingua receptora (calco), adaptación fonética, gráfica ou morfolóxica do vocábulo incorporado.

8. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Le e interpreta reportaxes tendo en conta a situación en que se desenvolven, captando o sentido global e a intención do discurso.
- Elabora unha síntese da reportaxe, extrae o tema e propón un novo título.
- Participa en interaccións orais de acordo ás normas establecidas e realiza producións orais planificadas, relacionadas con temas de actualidade.
- Recoñece as principais diferenzas entre noticia e reportaxe.
- Elabora unha noticia a partir dunha reportaxe.
- Coñece os conceptos teóricos, as normas de uso e os procedementos lingüísticos propios da gramática galega: uso de *-cc-* e *-ct-*, definición de fonemas, categorías gramaticais, adverbios e locucións adverbiais, verbos con alternancia vocálica, verbos irregulares.
- Recoñece a diversidade lingüística existente na Península Ibérica, así como as características específicas das linguas do Estado español.
- Interpreta información extraída de gráficos e mapas e participa en debates orais de acordo coas normas establecidas.
- Amplia información sobre os contidos consultando Internet.
- Identifica as interferencias lingüísticas, así como os préstamos necesarios.

Unidade 9

9. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	9. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Identificar os diversos tipos de textos, así como recoñecer o tema e reflexionar sobre a súa estrutura e sobre a organización da información: artigo de opinión (texto xornalístico).• Interpretar e valorar criticamente a información e as mensaxes que emanan dos distintos discursos.• Expresar por escrito e oralmente o contido dunha mensaxe, axustando o discurso a diferentes situacións comunicativas e mantendo a coherencia e cohesión, así como a corrección gramatical e a adecuada presentación.• Apreciar e valorar a corrección e precisión formal como unha condición para que a comunicación funcione de maneira óptima: uso correcto de <i>b</i> e <i>v</i>, terminación <i>-cio</i> / <i>-zo</i>.• Coñecer e analizar os distintos usos sociais da lingua: usos lingüísticos do galego, territorios onde se fala galego e situación legal.• Enxergar o carácter sistemático do código a partir da reflexión e da análise indutiva: as formas nominais do verbo (infinitivo, xerundio e participio) e as perífrases verbais.• Valorar a adquisición duns coñecementos lingüísticos e gramaticais pola súa rendibilidade e mellora da capacidade comunicativa: o infinitivo conxugado.• Adquirir un corpus léxico importante, adecuado á intención e á situación comunicativa: busca de significado de termos, campo semántico e familia léxica de <i>chuvia</i>, familia léxica de <i>dor</i>.• Recoñecer e empregar a fraseoloxía e valorala pola súa rendibilidade e mellora da capacidade comunicativa.	<ul style="list-style-type: none">• Artigo de opinión: texto xornalístico («Guantánamo», de Rosa Aneiros, en <i>L-V: De luns a venres</i>, 1 de outubro de 2007).• A columna de opinión: características básicas.• O artigo de opinión e a columna: definición.• Repaso de casos de ortografía dubidosa: uso correcto de <i>b</i> e <i>v</i>.• Diferenzas de significado entre termos homófonos con <i>b</i> e <i>v</i>.• Uso correcto de <i>-cio</i> e <i>-zo</i>.• Campo semántico e familia léxica de <i>chuvia</i>.• Familias léxicas irregulares.• Locucións adverbiais.• A lingua galega: territorios, usos e situación legal.• Os usos lingüísticos do galego: análise dos datos do Mapa Sociolingüístico de Galicia (lingua de uso en Galicia, lingua habitual segundo a idade, lingua habitual segundo o hábitat).• Dominio lingüístico do galego: a fronteira meridional, a fronteira oriental (Eo-Navia, O Bierzo, As Portelas, Val do Ellas).• Situación legal do galego: o Estatuto de Autonomía de Galicia, A Lei de normalización lingüística, A lingua galega no sistema educativo, o Plan Xeral de Normalización da Lingua Galega.• A formas nominais do verbo: infinitivo, xerundio e participio.• O infinitivo e o infinitivo conxugado: formas e funcións.• Casos en que adoita empregarse o infinitivo conxugado.

<ul style="list-style-type: none">• O xerundio: formas e funcións.• O participio: formas e funcións.• Participio regular e participio irregular.• As perífrases verbais: con valor temporal, con valor modal, con valor aspectual.• A fraseoloxía.	<p style="text-align: center;">9. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN</p> <ul style="list-style-type: none">• Le e interpreta artigos xornalísticos de opinión, tendo en conta a situación en que se desenvolven, captando o sentido global e a intención do discurso.• Elabora unha síntese breve do artigo xornalístico, así como unha opinión crítica sobre temas de actualidade, tendo en conta a adecuación, a intención comunicativa, a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.• Coñece as principais características da columna de opinión.• Recoñece os elementos de cohesión textual que se producen nas columnas de opinión.• Coñece os conceptos teóricos, as normas de uso e os procedementos lingüísticos propios da gramática galega: uso de <i>-b-</i> e <i>-v-</i>, terminación <i>-zo / -cio</i>, as formas nominais do verbo, o infinitivo conxugado, as perífrases verbais.• Coñece os territorios, usos e situación legal da lingua galega.• Interpreta información extraída de gráficos, cadros e mapas e participa en debates orais de acordo coas normas establecidas.• Amplía información sobre os contidos consultando Internet.• Coñece e utiliza a fraseoloxía propia da lingua galega incrementando o volume de vocabulario receptivo e produtivo.
--	--

Unidade 10

10. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	10. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Identificar os diversos tipos de textos, así como recoñecer o tema e reflexionar sobre a súa estrutura e sobre a organización da información: novas tecnoloxías.• Interpretar e valorar criticamente a información e as mensaxes que emanan dos distintos discursos.• Expresar o contido dunha mensaxe, axustando o discurso a diferentes situacións comunicativas e mantendo a coherencia e cohesión, así como a corrección gramatical e a adecuada presentación.• Apreciar e valorar a corrección e precisión formal como unha condición para que a comunicación funcione de maneira óptima: adverbios e locucións adverbiais, categoría gramatical, verbos irregulares.• Coñecer e valorar a lingua portuguesa e o ámbito da lusofonía.• Enxergar o carácter sistemático do código a partir da reflexión e da análise indutiva: adverbios e locucións adverbiais, preposicións e locucións prepositivas, conxuncións e locucións conxuntivas, interxeccións.• Adquirir un corpus léxico importante, adecuado á intención e á situación comunicativa: neoloxismos, prefixos.• Recoñecer e empregar a toponimia e a antroponimia e valorala pola súa rendibilidade e mellora da capacidade comunicativa.	<ul style="list-style-type: none">• As novas tecnoloxías («1.000», en <i>bretemas.blogspot.com</i>).• Principais características da escrita en Internet.• A estrutura dun blog.• Adverbios e locucións adverbiais.• Conxugación de tempos verbais.• Uso correcto de <i>hai</i> e <i>fai</i>.• Neoloxismos.• Os prefixos.• A diversidade lingüística na Península Ibérica: o portugués e a lusofonía.• Galego e portugués: unha orixe común.• A lingua portuguesa no mundo: territorios de fala portuguesa (Comunidade de Países de Lingua Portuguesa).• O mirandés: lingua oficial.• Galicia e o ámbito da lusofonía.• Adverbios e locucións adverbiais: formas e funcións.• Preposicións e locucións prepositivas: formas e funcións.• Conxuncións e locucións conxuntivas: clasificación (coordinantes, subordinantes, oracionais).• As interxeccións.• A toponimia: clasificación dende un punto de vista semántico.• A antroponimia: clasificación dos nomes e dos apelidos.

10. c) CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Le e interpreta textos extraídos de Internet, tendo en conta a situación en que se desenvolven, captando o sentido global e a intención do discurso.
- Identifica os temas e os subtemas dun texto escrito na rede.
- Coñece as principais características dun texto escrito en Internet.
- Recoñece a estrutura máis habitual dos blogs.
- Elabora un texto de opinión sobre un tema de actualidade, tendo en conta a adecuación, a intención comunicativa, a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.
- Coñece os conceptos teóricos, as normas de uso e os procedementos lingüísticos propios da gramática galega: adverbios e locucións adverbiais, preposicións e locucións prepositivas, conxuncións e locucións conxuntivas, interxeccións, verbos irregulares.
- Coñece os territorios, usos e situación legal da lingua portuguesa, así como a importancia de poder concibir o galego dentro do ámbito da lusofonía.
- Interpreta información extraída de mapas e participa en debates orais de acordo coas normas establecidas.
- Amplía información sobre os contidos consultando Internet.
- Coñece e utiliza a toponimia e a antroponimia propia da lingua galega incrementando o volume de vocabulario receptivo e produtivo.

Unidade 11

11. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	11. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Recoñecer as características da lingua literaria, así como as diferentes funcións da literatura.• Identificar as distintas figuras e recursos empregados nos textos literarios.• Identificar os distintos tipos de versos segundo o número de sílabas, así como os distintos tipos de estrofas segundo o número de versos e o esquema métrico.• Ler, comprender, analizar e xulgar con criterio obras e fragmentos de diferentes épocas da literatura galega.• Concienciarse de que unha lectura crítica e de calidade mellora a competencia comunicativa, xa que posibilita a formación, a información e o pracer.	<ul style="list-style-type: none">• A literatura e o texto literario.• O concepto de «literatura» entendido como acto comunicativo.• Factores que interveñen na comunicación literaria.• Características principais da lingua literaria.• As funcións da literatura.• A linguaxe literaria e os seus recursos formais.• Recursos literarios da prosa e do verso: os tropos (símil, metáfora, imaxe adxectiva, imaxe verbal, visión, símbolo, alegoría, metonimia, sinécdoque, hipálaxe) e as figuras (figuras de dicción e figuras de pensamento).• Recursos literarios do verso: a métrica (medidas do verso, rima, ritmo).• Os diferentes tipos de versos segundo o número de sílabas.• A estrofa e o poema: os diferentes tipos de estrofas.

11. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñece o concepto de literatura como proceso comunicativo, así como os factores que interveñen neste proceso.
- Recoñece as características específicas dos textos literarios e as funcións propias da literatura.
- Identifica os distintos recursos empregados nos textos literarios.
- Recoñece os distintos tipos de versos segundo o número de sílabas, así como os tipos de estrofas segundo o número de versos e segundo o seu esquema métrico.
- Le, analiza e comenta textos literarios utilizando os coñecementos sobre os recursos literarios e a versificación.

Unidade 12

12. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	12. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Recoñecer os distintos xéneros literarios: lírica, épica e dramática.• Identificar o xénero lírico e as súas características, así como os principais xéneros da lírica.• Identificar o xénero narrativo e as súas características, así como os elementos que interveñen nos textos narrativos: narrador, acción, personaxes, tempo, espazo e narratario.• Identificar os principais xéneros narrativos.• Identificar a novela e as súas principais características.• Identificar o conto e as súas principais características.• Identificar o xénero dramático e as súas características, así como as principais manifestacións deste xénero.• Coñecer os principais períodos, feitos histórico-sociais e feitos literarios da historia da literatura galega.• Ler, comprender, analizar e xulgar con criterio obras e fragmentos de diferentes épocas da literatura galega.• Concienciarse de que unha lectura crítica e de calidade mellora a competencia comunicativa, xa que posibilita a formación, a información e o pracer.	<ul style="list-style-type: none">• Os xéneros literarios: características principais (a lírica, a épica e a dramática).• A didáctica, a historia e a oratoria.• O xénero lírico: características definitorias.• A brevidade, a condensación e a riqueza expresiva dos textos poéticos.• As actitudes líricas: enunciación, apóstrofo e canción.• Os principais xéneros da lírica: xéneros maiores (oda, himno, elexía, epístola, égloga) e menores (epigrama, madrigal).• O xénero épico ou narrativo: características definitorias.• Principais xéneros narrativos: maiores (epopea, poema épico, conto, novela) e menores (romance de cego, fábula).• Os elementos da narración: narrador, acción, personaxes, tempo, espazo e narratario.• A novela: características básicas.• O conto: características básicas.• O narrador: participación, voz e coñecemento da historia.• A acción: a trama e a historia.• Os personaxes: protagonistas, secundarios e episódicos.• Estilo directo rexido, diálogo, discurso directo narrativizado, estilo indirecto, estilo indirecto libre.• O tempo: tempo da historia e tempo do discurso.• Os tipos de anacronías: analepse (ou <i>flash-back</i>) e prolepse (ou <i>flash-forward</i>).• Os tipos de técnicas narrativas relacionadas co tempo: resumo, escena, elipse e pausa.• O espazo.

<ul style="list-style-type: none">• O narratario.• O xénero dramático: características definitorias do texto teatral.• A estrutura dos textos teatrais: estrutura externa (escena, acto, xornada, lance) e estrutura interna (acción dramática, personaxes, linguaxe dramática).• Principais manifestacións do xénero dramático: xéneros maiores (traxedia, comedia, drama), xéneros menores (entremés, sainete, farsa) e xéneros musicais (ópera, zarzuela, opereta).• Introducción á cronoloxía xeral da historia da literatura galega: períodos, feitos histórico-sociais e feitos literarios.• Análise de textos literarios de distintos xéneros.	<p style="text-align: center;">12. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN</p> <ul style="list-style-type: none">• Recoñece os distintos xéneros literarios: lírica, épica e dramática.• Identifica as principais características dos textos pertencentes ao xénero lírico.• Recoñece os elementos que forman parte dos textos narrativos: narrador, acción, personaxes, tempo, espazo e narratario.• Coñece os principais xéneros narrativos.• Coñece as principais características da novela e do conto.• Recoñece as principais características dos textos dramáticos.• Coñece e identifica as principais etapas, movementos, autores e obras da historia da literatura galega.• Le, analiza e comenta textos literarios utilizando os coñecementos sobre os xéneros, os recursos literarios e a versificación.
--	---

Unidade 13

13. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	13. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Coñecer as características da lirica mediaval (a cantiga de amor e a cantiga de amigo), así como os seus textos e autores máis representativos.• Ler, comprender, analizar e xulgar con criterio obras e fragmentos representativos das cantigas de amor e das cantigas de amigo galego-portuguesas, en tanto que expresión de determinadas circunstancias socio-históricas.• Concienciarse de que unha lectura crítica e de calidade mellora a competencia comunicativa, xa que posibilita a formación, a información e o pracer.	<ul style="list-style-type: none">• A literatura medieval: a cantiga de amigo e a cantiga de amor.• Contexto histórico: o reino de Galicia na Idade Media.• A importancia das cantigas medievais nas distraccións e o lecer da Idade Media.• Figuras que formaban parte do espectáculo trobadoresco: trobador e segrel, xograr e soldadeira.• Os cancioneros medievais: a transmisión das cantigas (Cancioneiro da Ajuda, Cancioneiro da Biblioteca Nacional, Cancioneiro da Vaticana, Pergamiño Vindel e Pergamiño Sharrer).• As características da lingua medieval galego-portuguesa.• As cantigas de amigo: caracterización temática, clasificación e paralelismo.• As cantigas de amor: caracterización temática e clasificación.• Lectura e comentario de cantigas medievais de amigo e de amor.

13. c) CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñece o contexto socio-histórico e cultural en que se produce a literatura medieval galego-portuguesa.
- Coñece os cancioneiros onde se conservaron compiladas as cantigas medievais galego-portuguesas.
- Recoñece as principais características formais e temáticas das cantigas de amigo.
- Coñece os distintos tipos en que se poden clasificar as cantigas de amigo.
- Recoñece as principais características formais e temáticas das cantigas de amor.
- Coñece os distintos tipos en que se poden clasificar as cantigas de amor.
- Le, analiza e comenta cantigas de amigo e cantigas de amor.
- Amplía información sobre as cantigas de amigo e as cantigas de amor documentándose en bibliotecas e en Internet.
- Elabora textos sobre temas curriculares, tendo en conta a adecuación, a intención comunicativa, a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.

Unidade 14

14. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	14. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Coñecer as características da lirica medieval (a cantiga de escarnio, a pastorela e outros xéneros), así como os seus textos e autores máis representativos.• Ler, comprender, analizar e xulgar con criterio obras e fragmentos representativos das cantigas de escarnio, da pastorela e doutros xéneros da lírica medieval galego-portuguesa, como expresión de determinadas circunstancias socio-históricas.• Concienciarse de que unha lectura crítica e de calidade mellora a competencia comunicativa, xa que posibilita a formación, a información e o pracer.	<ul style="list-style-type: none">• A literatura medieval: a cantiga de escarnio, a pastorela e outros xéneros.• As cantigas de escarnio e maldicir: características definitorias e clasificación.• A tenzón como subxénero dialogado das cantigas satíricas.• A pastorela: características definitorias.• Outros xéneros líricos medievais: lais, pran-to, cantiga de seguir.• Lectura e comentario de cantigas de escarnio e maldicir.

14. c) CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Recoñece as principais características formais e temáticas das cantigas de escarnio e maldicir.
- Coñece os distintos tipos en que se poden clasificar as cantigas de escarnio e maldicir.
- Recoñece a tenzón como un subxénero das cantigas satíricas.
- Coñece as principais características da pastorela.
- Recoñece outros xéneros literarios medievais: lais, pranto, cantiga de seguir.
- Le, analiza e comenta cantigas de escarnio e maldicir e pastorelas.
- Amplía información sobre as cantigas de amigo e as cantigas de amor documentándose en bibliotecas e en Internet.
- Elabora textos sobre temas curriculares, tendo en conta a adecuación, a intención comunicativa, a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.

Unidade 15

15. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	15. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Coñecer as características da lirica medieval (as cantigas de Santa María) e da prosa medieval, así como os textos e autores máis representativos.• Ler, comprender, analizar e xulgar con criterio obras e fragmentos representativos das cantigas de Santa María e da prosa medieval galego-portuguesa, en tanto que expresión de determinadas circunstancias socio-históricas.• Concienciarse de que unha lectura crítica e de calidade mellora a competencia comunicativa, xa que posibilita a formación, a información e o pracer.	<ul style="list-style-type: none">• A literatura medieval: o cancionero relixioso (cantigas de Santa María) e a prosa medieval.• O cancionero relixioso: as cantigas de Santa María.• Transmisión, datación e autoría das cantigas de Santa María.• As fontes literarias das cantigas de Santa María.• Clasificación e distribución temática das cantigas de Santa María: cantigas narrativas e cantigas líricas.• A prosa medieval.• Os primeiros textos escritos en galego conservados.• A prosa de ficción: os ciclos temáticos (a materia de Bretaña, a materia de Troia, a haxiografía e o ciclo carolinxo).• A prosa historiográfica, xurídica e didáctica.• Lectura e comentario de textos procedentes das cantigas de Santa María e da prosa medieval.

15. c) CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñece como se produciu a transmisión das cantigas de Santa María, así como a súa datación, autoría e fontes.
- Coñece os distintos tipos en que se poden clasificar as cantigas de Santa María, así como a súa distribución temática.
- Recoñece as principais características da prosa medieval.
- Coñece cales son os primeiros textos galegos medievais conservados.
- Recoñece os distintos ciclos temáticos en que se clasifica a prosa medieval de ficción.
- Coñece as principais características e obras da prosa historiográfica, xurídica e didáctica.
- Le, analiza e comenta textos pertencentes ás cantigas de Santa María e á prosa medieval.
- Amplía información sobre as cantigas de Santa María e sobre a prosa medieval, documentándose en bibliotecas e en Internet.
- Elabora textos sobre temas curriculares, tendo en conta a adecuación, a intención comunicativa, a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.

Unidade 16

16. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	16. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Coñecer as características da literatura galega durante a etapa dos Seculos Escuros e da Ilustración, así como os textos e autores máis representativos.• Ler, comprender, analizar e xulgar con criterio obras e fragmentos representativos da etapa dos Séculos Escuros e da Ilustración, en tanto que expresión de determinadas circunstancias socio-históricas.• Concienciarse de que unha lectura crítica e de calidade mellora a competencia comunicativa, xa que posibilita a formación, a información e o pracer.	<ul style="list-style-type: none">• A literatura nos Séculos Escuros e na Ilustración.• Contexto socio-histórico e cultural: Galicia a fins da Idade Media.• Os fenómenos lingüísticos propios da época estudada.• Os epígonos trobadorescos en Castela e en Portugal.• Os Seculos Escuros: contexto socio-histórico e cultural.• Manifestacións que se conservan da literatura culta e da literatura popularizante da época: características definitorias.• A Ilustración: Diego Antonio Cernadas e Castro (Cura de Fruíme), frei Benito Feixoo, Xosé Andrés Cornide e frei Martín Sarmiento.• Lectura e comentario de textos propios da época dos Séculos Escuros e da Ilustración.

16. c) CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñece o contexto socio-histórico e cultural da Galicia de fins da Idade Media.
- Coñece o contexto socio-histórico e cultural de Galicia durante o período dos Séculos Escuros (séculos XVI-XVIII).
- Coñece os textos máis importantes da literatura galega dos séculos XVI-XVIII.
- Recoñece as diferenzas entre a literatura culta e a literatura popularizante dos Séculos Escuros.
- Recoñece os principais textos, autores e características da literatura da época da Ilustración.
- Le, analiza e comenta textos pertencentes ao período dos Séculos Escuros e á Ilustración.
- Amplía información sobre a literatura galega dos Séculos Escuros e da Ilustración, documentándose en bibliotecas e en Internet.
- Elabora textos sobre temas curriculares, tendo en conta a adecuación, a intención comunicativa, a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.

Unidade 17

17. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	17. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Coñecer as características da literatura galega durante o século XIX, sobre todo durante a etapa coñecida como Prerrexurdimento, así como os textos e autores máis representativos.• Ler, comprender, analizar e xulgar con criterio obras e fragmentos literarios representativos do século XIX, sobre todo da etapa coñecida como Prerrexurdimento, en tanto que expresión de determinadas circunstancias socio-históricas.• Concienciarse de que unha lectura crítica e de calidade mellora a competencia comunicativa, xa que posibilita a formación, a información e o pracer.	<ul style="list-style-type: none">• A literatura do século XIX: o Prerrexurdimento e o Rexurdimento.• Contexto histórico-social e cultural do Prerrexurdimento.• A invasión napoleónica e a volta ao absolutismo (1808-1833).• A revolución liberal (1833-1868) e o Provincialismo.• Cadro cronolóxico dos principais acontecementos políticos do século XIX.• Os primeiros textos galegos no século XIX: textos propagandísticos.• Os escritos de guerra contra a invasión francesa: «Un labrador que foi sarxento aos soldados do novo alistamento» (1808) e <i>Proezas de Galicia</i> (1810), de Xosé Fernández Neira.• Cartas, diálogos e folletos propagandísticos: «Os rogos dun galego establecido en Londres» (1813), de Manuel Pardo de Andrade, «La tertulia de la Quintana» (1820), «Diálogo entre dos labradores galegos, afligidos y un abogado instruido» (1823), de Pedro Boado Sánchez, «Tertulia de Picaños» (1836).• Textos literarios anteriores ao Provincialismo: poesías satíricas e obras de circunstancias; panxoliñas; <i>A casamenteira</i>, novela Antonio Bieito Fandiño; «Alborada» e «Égloga de Belmiro e Benigno», de Nicomedes Pastor Díaz.• Os precursores do Rexurdimento: Xoán Manuel Pintos (<i>A gaita gallega</i>), Francisco Añón e Alberto Camino.• Os Xogos Florais e o <i>Álbum de la Caridad</i> (1862).• Lectura e comentario de textos do Prerrexurdimento.

17. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñece o contexto socio-histórico e cultural da Galicia do século XIX, durante a época coñecida como Prerrexurdimento.
- Recoñece as reivindicacións políticas e culturais do Provincialismo.
- Coñece os textos galegos de principios do século XIX (escritos de guerra, cartas, diálogos e folletos propagandísticos), así como os seus autores e as súas características.
- Coñece as principais obras e autores da época do Prerrexurdimento (Xoán Manuel Pintos, Francisco Añón, Alberto Camino...)
- Recoñece a importancia que para a literatura galega tivo a celebración dos Xogos Florais e a publicación do *Álbum de la Caridad*, onde se recolle unha ampla mostra dos escritores en lingua galega da época.
- Le, analiza e comenta textos pertencentes ao período do Prerrexurdimento.
- Amplía información sobre a literatura galega da época do Prerrexurdimento, documentándose en bibliotecas e en Internet.
- Elabora textos sobre temas curriculares, tendo en conta a adecuación, a intención comunicativa, a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.

Unidade 18

18. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	18. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Coñecer as características da literatura galega no século XIX, durante a etapa coñecida como Rexurdimento.• Coñecer as características da vida e da obra de Rosalía de Castro, autora máis representativa da época do Rexurdimento.• Ler, comprender, analizar e xulgar con criterio obras e fragmentos literarios representativos de Rosalía de Castro, en tanto que expresión de determinadas circunstancias socio-históricas.• Concienciarse de que unha lectura crítica e de calidade mellora a competencia comunicativa, xa que posibilita a formación, a información e o pracer.	<ul style="list-style-type: none">• O Rexurdimento: Rosalía de Castro.• Contexto socio-político e cultural da época do Rexurdimento.• Rosalía de Castro: biografía.• Rosalía de Castro: obra.• <i>Cantares gallegos</i> (1863): estrutura e significado.• Temática de <i>Cantares gallegos</i>: costumista, amorosa, social e intimista.• Principais recursos estilísticos e métricos de <i>Cantares gallegos</i>.• <i>Follas novas</i> (1880): estrutura e significado.• Temática de <i>Follas novas</i>: visión intimista e visión social.• Principais recursos estilísticos e métricos de <i>Follas novas</i>.• Principais características da lingua empregada por Rosalía.• A prosa de Rosalía: o «Conto gallego» e o prólogo de <i>Cantares gallegos</i>.• Significación da obra de Rosalía de Castro.• Os tipos de discurso rosaliano.• Lectura e comentario de textos de Rosalía de Castro.

18. c) CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñece o contexto socio-histórico e cultural da Galicia do século XIX, durante a época coñecida como Rexurdimento.
- Recoñece as reivindicacións políticas e culturais do Rexionalismo.
- Coñece os principais datos biográficos de Rosalía de Castro.
- Recoñece a estrutura e as principais características temáticas de *Cantares gallegos*, obra fundacional do Rexurdimento.
- Recoñece os recursos estilísticos e métricos máis empregados en *Cantares gallegos*.
- Recoñece a estrutura e as principais características temáticas de *Follas novas*, así como os recursos estilísticos e métricos máis empregados.
- Coñece e valora a importancia da figura de Rosalía de Castro no rexurdir da lingua e da literatura galegas durante o século XIX.
- Le, analiza e comenta textos de Rosalía de Castro.
- Amplía información sobre o Rexurdimento e sobre a vida e a obra de Rosalía de Castro documentándose en bibliotecas e en Internet.
- Elabora textos sobre temas curriculares, tendo en conta a adecuación, a intención comunicativa, a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.

Unidade 19

19. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	19. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Coñecer as características da literatura galega no século XIX, durante a etapa coñecida como Rexurdimento.• Coñecer as características da vida e da obra de Eduardo Pondal e de Curros Enríquez, dous dos autores máis representativos da época do Rexurdimento.• Ler, comprender, analizar e xulgar con criterio obras e fragmentos literarios representativos de Eduardo Pondal e de Curros Enríquez, en tanto que expresión de determinadas circunstancias socio-históricas.• Concienciarse de que unha lectura crítica e de calidade mellora a competencia comunicativa, xa que posibilita a formación, a información e o pracer.	<ul style="list-style-type: none">• O Rexurdimento: Eduardo Pondal e Curros Enríquez.• Eduardo Pondal: biografía.• Eduardo Pondal: obra.• <i>Queixumes dos Pinos</i>: principais elementos temáticos (celtismo, bardismo, natureza, virilidade, helenismo).• <i>Os Eoas</i>: o mundo poético pondaliano.• Manuel Curros Enríquez: biografía.• Manuel Curros Enríquez: obra.• <i>Aires da miña terra</i>: principais características e contidos da obra (a función social do poeta, aposta de Curros polo progreso material, actitude anticlerical, o carácter intimista).• <i>O Divino Sainete</i>: principais características e contido da obra.• Lectura e comentario de textos de Eduardo Pondal e Curros Enríquez.

19. c) CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñece e valora a importancia da figura de Eduardo Pondal no rexurdir da lingua e da literatura galegas durante o século XIX.
- Coñece os principais datos da vida e da obra de Eduardo Pondal.
- Recoñece a estrutura e as principais características temáticas de *Queixumes dos Pinos*.
- Recoñece a estrutura e as principais características temáticas de *Os Eoas*.
- Coñece e valora a importancia da figura de Curros Enríquez no rexurdir da lingua e da literatura galegas durante o século XIX.
- Coñece os principais datos da vida e da obra de Curros Enríquez.
- Recoñece a estrutura e as principais características temáticas de *Aires da miña terra*.
- Recoñece a estrutura e as principais características temáticas de *O Divino Sainete*.
- Le, analiza e comenta textos de Eduardo Pondal e de Curros Enríquez.
- Amplía información sobre o Rexurdimento e sobre a vida e a obra de Eduardo Pondal e de Curros Enríquez documentándose en bibliotecas e en Internet.
- Elabora textos sobre temas curriculares, tendo en conta a adecuación, a intención comunicativa, a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.

Unidade 20

20. A) OBXECTIVOS DIDÁCTICOS	20. B) CONTIDOS
<ul style="list-style-type: none">• Coñecer as características da literatura galega no século XIX, durante a etapa coñecida como Rexurdimento.• Coñecer as características da vida e da obra de diversos autores representativos da época do Rexurdimento.• Ler, comprender, analizar e xulgar con criterio obras e fragmentos literarios representativos de diversos autores do Rexurdimento, en tanto que expresión de determinadas circunstancias socio-históricas.• Concienciarse de que unha lectura crítica e de calidade mellora a competencia comunicativa, xa que posibilita a formación, a información e o pracer.	<ul style="list-style-type: none">• Outros autores da época do Rexurdimento.• Outros autores de poesía: corrente formalista (Florencio Vaamonde Lores, Manuel Lugrís Freire, Evaristo Martelo Paumán) e corrente popular (Valentín Lamas Carvajal, Manuel Leiras Pulpeiro)• Outros autores de prosa: novela (Marcial Valladares Núñez, Antonio López Ferreiro, Luis Otero Pimentel, Xan de Masma, Xesús Rodríguez López) e relato (Valentín Lamas Carvajal, Heraclio Pérez Placer, Francisco Álvarez de Nóvoa).• Outros autores de teatro: Emilio Álvarez Jiménez, Ramón Armada Teixeiro, Xoán Cuveiro Piñol, Galo Salinas, Lugrís Freire.• Lectura e comentario de textos de Valentín Lamas Carvajal, Antonio López Ferreiro, Francisco Álvarez de Nóvoa e Galo Salinas.

20. C) CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñece e valora a importancia de autores e obras poéticas do Rexurdimento.
- Coñece e valora a importancia de autores e obras narrativas do Rexurdimento.
- Coñece e valora a importancia de autores e obras dramáticas do Rexurdimento.
- Le, analiza e comenta textos de diferentes autores do Rexurdimento.
- Amplía información sobre o Rexurdimento documentándose en bibliotecas e en Internet.
- Elabora textos sobre temas curriculares, tendo en conta a adecuación, a intención comunicativa, a coherencia, a cohesión, a corrección ortográfica e unha coidada presentación.

5. CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. **Interpretar diferentes tipos de discursos orais, escritos e audiovisuais e a situación na que se desenvolven, captando o sentido global e a intención do discurso, a mensaxe e as súas ideas principais e secundarias.**

Con este criterio preténdese avaliar a capacidade do alumnado para comprender e valorar na súa integridade textos de distinta natureza, recollendo as ideas fundamentais en resumos, esquemas ou mapas conceptuais tras aplicar distintas estratexias e coñecementos de carácter lingüístico, sociolingüístico e pragmático. Ademais han de ser capaces de identificar a intención comunicativa dun texto (información, opinión ou persuasión) sendo quen de emitir xuízos críticos sobre el.

2. **Participar en interaccións orais de acordo ás normas establecidas e realizar producións orais planificadas, relacionadas con algún contido do currículo ou tema de actualidade e usando recursos audiovisuais, bibliográficos e das tecnoloxías da información e comunicación.**

Avaliarase a capacidade do alumnado para participar de forma activa, autónoma e con eficacia comunicativa en interaccións orais. Así mesmo, comprobarase a capacidade do alumnado para planificar e realizar exposicións orais sobre os temas mencionados integrando a información obtida da consulta e selección de diversas fontes de documentación e da utilización de diferentes recursos e estratexias. Valorarase a pronuncia e a entoación axeitada, a corrección gramatical, a fluidez, a presentación, a estrutura e o emprego do léxico adecuado á situación comunicativa, así como o uso dos elementos paralingüísticos oportunos.

3. **Compoñer producións escritas planificadas sobre temas de actualidade ou curriculares, adecuadas á situación e á intención comunicativa desexada, con coherencia, cohesión e corrección ortográfica, amais dunha coidada presentación.**

Trátase de verificar a capacidade do alumnado para comunicarse por escrito de forma planificada, ben sobre papel ben en soporte dixital. Daquela vixiarase con especial atención as distintas fases do proceso de escritura: xeración de ideas, textualización e revisión do texto xerado. En todas as producións escritas avaliarase a presentación clara e ordenada, a corrección gramatical e o uso dun rexistro adecuado á situación comunicativa, a selección e presentación do tema e das ideas de xeito lóxico, así como a axeitada utilización de mecanismos de cohesión lingüística que doten a estas producións de certa entidade. De ser pertinente para a elaboración do texto, avaliarase a capacidade do alumnado para seleccionar e localizar de forma autónoma distintas fontes de documentación.

4. **Caracterizar e identificar diferentes tipos de textos orais, escritos e audiovisuais procedentes de diversos contextos comunicativos da vida social e cultural, sobre todo, dos ámbitos científico e académico e dos medios de comunicación.**

Este criterio refírese á valoración da capacidade para identificar o tema, estrutura formal e informativa e nivel de adecuación de diversos tipos de textos pertencentes a diferentes ámbitos de uso. Igualmente preténdese comprobar se o alumnado é quen de manexar o tipo de texto máis oportuno para cada situación comunicativa que se lle presente na súa vida cotiá.

5. **Coñecer os conceptos teóricos, as normas de uso e os procedementos lingüísticos (flexión, clasificación, análise, etc.) propios da gramática galega.**

Trátase de verificar o coñecemento formal e a capacidade de reflexión sobre a lingua que posúe o alumnado, a cal se observará a partir da súa capacidade de indución sobre textos de distinta natureza.

6. **Utilizar sistematicamente os coñecementos lingüísticos para comprender e analizar textos alleos de distintos ámbitos sociais e para producir, compoñer e revisar textos propios e de temáticas diversas.**

Con este criterio trátase de comprobar se o alumnado é quen de transferir e aplicar de xeito reflexivo os coñecementos adquiridos sobre o sistema lingüístico co fin de mellorar a recepción de textos e a revisión e composición das propias producións.

7. **Coñecer e utilizar un caudal léxico (palabras, frases feitas, combinacións, fórmulas sociais ou elementos discursivos) apropiado e ricaz que incremente non só o volume de vocabulario receptivo senón, sobre todo, o de tipo produtivo do alumnado.**

Este criterio servirá, por unha banda, para comprobar a adquisición dun léxico receptivo que permita mellorar e ampliar a comprensión de textos de distinto tipo e grao de complexidade; por outra, trátase de verificar se o novo caudal léxico que se vaia adquirindo é comprendido, retido e reutilizado adecuadamente en producións propias cada vez máis elaboradas.

8. **Diferenciar as variedades internas da lingua e identificar as interferencias lingüísticas e desviacións da norma.**

Preténdese que o alumnado sexa quen de recoñecer nos textos a información que determinadas marcas lingüísticas proporcionan sobre a súa cronoloxía, a procedencia xeográfica do emisor, o grupo social ao que pertence ou o contexto no que se producen. Así mesmo terase en conta a capacidade do alumno para aplicar estes coñecementos ás propias producións evitando, sobre todo, a utilización de interferencias de sistemas lingüísticos alleos.

9. **Valorar a lingua galega e ser quen de identificar os prexuizos e estereotipos que están ligados a ela.**

Con este criterio trátase de verificar se o alumnado é consciente da situación lingüística actual e da súa problemática, así como se ten capacidade para manifestarse de forma crítica e razoada sobre o tema. Valorarase se o alumnado é capaz de recoñecer prexuizos e valora-

cións pexorativas presentes nos usos lingüísticos, así como a súa capacidade para reflexionar sobre eles e evitalos de forma consciente nas súas propias producións.

10. Coñecer as causas históricas da situación actual dos usos lingüísticos en Galicia e valorala con espírito crítico e reflexivo, manexando de xeito preciso a terminoloxía sociolingüística.

Este criterio pretende comprobar se o alumnado entende a lingua como un fenómeno social e diacrónico que explica a problemática actual do galego.

11. Coñecer a historia da literatura galega: as principais etapas, movementos, autores e obras.

Trátase de comprobar se o alumnado coñece as claves da nosa historia literaria e se comprende a produción literaria como un produto cultural situado nun contexto sociohistórico determinado.

12. Ler, analizar e comentar obras e fragmentos significativos da historia da literatura galega, utilizando os coñecementos sobre as formas literarias (xéneros, recursos literarios, versificación...) e os distintos períodos, movementos e autores.

Preténdese que o alumnado sexa quen de ler, interpretar, analizar e valorar con espírito crítico textos e obras literarias utilizando coñecementos históricos e de análise de texto literario (xénero, estrutura, temática, recursos formais...). Tamén se valorará a capacidade do alumnado para consultar e manexar de forma autónoma distintas fontes de información que lle permitan interpretar textos e obras literarias.